

ЛЕОНАС ТОЛВАИШИС*
Факултет за европске правно-
политичке студије
Нови Сад

УДК 327(470+571):341.1(497.113)
Монографска студија
Примљен: 15.09.2017
Одобрен: 30.10.2017
Страна: 105-117

ВОЈВОДИНА КАО РЕГИОН ОД СТРАТЕШКОГ ЗНАЧАЈА ЗА СПОЉНОПОЛИТИЧКЕ ИНТЕРЕСЕ РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ

Сажетак: Рад је посвећен концептуалном објашњењу и теоријском уобличавању закономерности у спољнополитичкој стратегији Руске Федерације према Војводини у ширем контексту њене спољне политике према Србији и Југоисточној Европи. Стратегија спољне политике Руске Федерације у односу на Републику Србију и Аутономну Покрајину Војводину се сагледава кроз теорију реализма у међународним односима, коју у погледу улоге идеја и вредности у спољној политици битно допуњује конструктивистичка теорија. У раду се објашњава улога Војводине у актуелној спољној политици Русије у Југоисточној Европи, у складу са Концепцијом националне безбедности Русије. Интереси Русије као велике силе и геополитичког чиниоца се анализирају из угла њене безбедности у областима војне сарадње, енергетике, економије и политике идентитета, за које се даје процена интереса Русије у Војводини. Однос према руским улагањима у енергетски сектор се сагледава као посебна димензија трајних подела у партијском систему на покрајинском нивоу.

Кључне речи: спољна политика Русије, безбедност Русије, енергетика у Војводини, руско-српски односи

Увод

Тренд смањења утицаја Русије у Југоисточној Европи који је дошао до изражаја почетком 21. века наводио је на закључак да Балканском полуострву Русија више не придаје стратешки значај, какав је придавала крајем 19. – почетком 20. века. За разлику од постсовјетског простора на који је спољнополитичка концепција Русије ставила тежиште, првих година 21. столећа Балкан није спадао у приоритетне правце руске спољне политике (Концепција, 2000, 2008, 2013, 2016). До средине прве деценије 21. века спољна политика Русије на балканском правцу имала је дефанзивни карактер и настојала да успори

* leonas.tolvaisis@fepps.edu.rs

тренд политичког и културног удаљавања Србије од Русије ка ЕУ. Према доследности настојања да сврста Србију на своју страну у поменутом периоду Русија је губила трку са Западом, настављајући традицију успостављену Берлинским конгресом 1878. године, након којег је Балкан у више наврата био препуштен пресудном утицају европских сила.

Утицај Русије на Балкану је почео да јача у другој деценији 21. века искристалисањем стратешких интереса и продорнијим наступом на привредном, политичком и медијском пољима. Методе „меке моћи“ у парирању западном утицају (Бурганова, 2016: 91) допуњују енергетску стратегију Русије која је усмерена на контролисање ресурса Србије од стратешког значаја.

У овом раду стратегију спољне политике Руске Федерације у односу на Републику Србију и Аутономну Покрајину Војводину сагледаваћемо претежно кроз теорију реализма у међународним односима, коју у погледу улоге идеја и вредности у спољној политици битно допуњује конструктивистичка теорија. Кључно начело за теорију реализма је начело националних интереса. Сагледавајући опстанак и самоочување државе као крајњи циљ њене спољне политике, реалистичка парадигма дефинише међународну политику као борбу за власт у којој долази до изражаја непрекидан напор усмерен на очување и увећање моћи и утицаја државе и слабљење моћи конкурената (рационална максимизација сопствене моћи као начин заштите од супарника) (Morgenthau, Thompson, 1985). Борба за власт у међународним односима се јавља у три облика: очување власти кроз одржавање *status quo*, увећање власти и утицаја и демонстрација моћи.

Према неореалистичкој парадигми, државе имају сличне потребе, али не и могућности за њихово остваривање (Waltz, 1979: 99). Формулишући начело динамичког поимања националних интереса, политички реализам пружа теоријски оквир за разумевање променљиве природе деловања Русије на Балкану. Као дугорочни стандарди који пружају основ за процену политичких одлука и потеза, интереси су подложни променама у зависности од ситуације и историјских услова. Степен и начини укључености државе у међународну политику се мењају кроз време, док став према учешћу на међународном плану зависи од унутрашњополитичке ситуације и културних промена.

Национални интерес у међународним односима, према теорији реализма, кључно је организујуће начело у односу на економију, религију и међуетничке односе. Економска политика у реалистичкој парадигми може да игра улогу алата међународне политике у функцији успоставе геополитичке контроле. Ширење економског и културног утицаја битно допуњује војну и политичку моћ, поготово у одсуству могућности успостављања војне контроле над територијом. Освајање умова и свести грађана одређене државе посредством промишљене идентитетске политике представља стратешки најефикаснији начин за стварање повољних услова за економски продор и обезбеђивање војног присуства на дужи рок. Исто важи за политику престижа која је усмерена на стварање спољнополитичког имица и угледа државе у циљном региону.

Као што политички реализам не подразумева потпуно одустајање од вредности и идеала, у оквиру ове теорије је могућа концептуализација историјске традиције добрих српско-руских односа. Вредносно и психолошко освајање друштва и нагласак на културном и духовном јединству битно допуњује стратегију политичког и војног присуства. Међутим, реализам у међународним односима захтева јасно разграничавање између пожељног стања и изводљивости истог у конкретним временским и географским условима. Реалистичка теорија тако пружа објашњење за рационално, објективно и емоционално неутрално понашање државе. Морални разлози у међународним односима су подређени разуму који води рачуна о последицама алтернативних политичких потеза, док политичка етика у реализму почива на процени политичких активности према резултатима и последицама истих.

За разлику од реализма, конструктивизам у тумачењу темеља међународне политике поклања пажњу нематеријалној страни – идејама, колективним вредностима, култури и социјалној идентификацији. Према конструктивистичкој теорији, међународни односи одражавају социјалне вредности које им дају значај (Adler, 1997). Приликом анализе улоге идеја у систему међународних односа, идеје се тумаче као циљеви, страхови, претње, поистовећивања и други елементи перципиране стварности који утичу на субјекте међународних односа и тако производе резултате на дужи рок. Сходно томе, гледано из угла конструктивизма, за очекивати је да ће ширење војног утицаја Русије бити поздрављено у јавном мњењу Србије, где се Русија традиционално доживљава као савезник, али ће изазвати стрепње, нпр., у Пољској (што се и обистинило 2014. године приликом промене ситуације на Криму у корист Русије). Према конструктивистичкој парадигми, социјалне норме и вредности на дужи рок обликују међународну политику тако што суштински утичу и на схватање националне безбедности – кључну аналитичку категорију на коју тежиште ставља реалистичка мисао.

Спољнополитички интереси Русије у Србији

На основу званичне Спољнополитичке стратегије Руске Федерације можемо закључити да у основне националне интересе Русије спадају спољашња и унутрашња безбедност, неповредивост граница, територијална целовитост и очување историјског и културног простора (Стратегија, 2016). Према теорији реализма, из поменутих императива проистиче незваничан стратешки интерес за обуздавање геополитичких супарника и поделу утицаја у кључним регионима између велесила.

На Балкану сви поменути интереси долазе до изражаја. У региону се одвија такмичење великих сила за војно присуство, контролу излаза на море и освајање тржишта. Из тих интереса проистиче потреба Русије за савезницима или барем неутралним државама које нису удружене са њеним супарницима. Свако жариште у ближем или даљем окружењу Русије представља претњу за њену стабилност, док регион у којем се укрштавају интереси велесила, мулти-

националних привредних актера, организованог криминалитета и тероризма представља једно од попришта које су кључне за безбедност саме Русије.

Због свог геополитичког положаја, Србија никад неће бити занемарљива за интересну сферу Русије, јер представља кључ за улазак Русије на Балкан и отворену капију за утицај Русије у Европи. Русија се супротставља ширењу западног утицаја на деоницама за које процени да таква могућност постоји (Ђурковић, 2012: 7). Као држава континенталне геополитичке традиције, Србија остаје једина држава у региону која још задржава могућност да води самосталну спољну политику. У конфронтацији Русије са геополитичким супарницима, савезници Русије на Балкану, пре свега Србија, такође ризикују да се нађу на удару.

Уколико се сфере руског интереса посматрају у облику концентричних кругова, Србија и Балкан спадају у други круг, одмах након постсовјетског простора. Наиме, губитком доминантног утицаја на државе бившег Варшавског пакта, важна улазна тачка за утицај Русије остаје Србија, али и шири појас држава тзв. „Балканске тројке, БЗ“ (донедавно „четворке“, до уласка Црне Горе у НАТО у јуну 2017. године), које, уз Србију, чине БиХ и Македонија, за које је из перспективе Русије пожељно да буду барем неутралне. У перспективи ланац савезничких држава би могао да се шири и сеже дубље у Централну Европу.

Уочљиво је неколико стратешких циљева руске политике на балканском правцу, које условно можемо поделити на војно-стратешке, привредно-економске и културно-идентитетске.

Придржавајући се политике војног неутралитета, Србија као држава која заузима средишњи положај у региону представља ослонац за руску противтежу монопољу НАТО-а. Останак Србије ван НАТО-а такође може пружити јак аргумент Русији да поручи постсовјетским државама да чланство у алијанси није неопходан предуслов за придруживање ЕУ.

Како је евроазијски интеграциони пројекат копно одсечен од Балкана, а руско војно присуство на полуострву је окончано 2003. године повлачењем трупа са Косова и Метохије и из Босне и Херцеговине 2003. године и преусмеравањем пажње, војних и политичких ресурса Русије ка постсовјетском простору, придруживање држава региона НАТО алијанси смањује простор за остваривање интереса Русије. Напуштање мировних мисија на Балкану од стране Русије послало је својеврсну поруку елитама балканских држава да се регион препушта Западу, што је и одредило примарни стратешки правац спољнополитичке путање тих држава (уз задржавање могућности склапања повољних аранжмана и са Русијом).

Све док се Србија придржава војног неутралитета и не чини део ЕУ, она има повољне услове да подржава ставове Русије у међународним организацијама. Према Спољнополитичкој концепцији РФ, проширење НАТО-а се схвата као безбедносна претња која је усмерена на „обуздавање Русије“ (Концепција, 2016: чл. 61). Заокруживањем контроле НАТО-а над читавом Јадранском оба-

лом услед уласка Црне Горе у алијансу изгубљене су могућности за оснивање руских војних база на стратешким позицијама јадранских лука.

У складу са интересима Русије, битно је да се територија Балкана одржава као зона безбедности која се никад неће користити против ње у војне сврхе (Гускова, цит. у Николић Ђаковић, 2013). У супротном, регион може да се нађе на удару руских противмера усмерених на сузбијање ширења сфере НАТО-а. Питање Војводине као потенцијалног жаришта треба разматрати у контексту истоветних питања КиМ и БиХ која имају потенцијал да спречавају чланство држава западног Балкана у НАТО-у (нпр., статусни референдум у БиХ по узору на Крим).

Кораци ка јачању војне сарадње са Србијом сведоче да је Русија заинтересована за присуство јаке Војске Србије на Балкану. Војни уговори по којима се Војска Србије опрема значајним делом руским наоружањем је значајна спона која везује Србију за Русију (уз енергетске пројекте). Након што је 2007. године Србија прогласила војну неутралност, одржано је више војних вежби са Русијом. Стратешки значај који Русија додељује Србији огледа се у оснивању Српско-руског хуманитарног центра који ради под окриљем Министарства за ванредне ситуације Русије и Министарства унутрашњих послова Србије.

Геополитички положај чини Србију рањивом на попришту за одмеравање снага између велесила, за које жаришта играју инструменталну улогу. Препустивши Србију интересној сфери Немачке (оличеној у ЕУ), на располагању Русији остају полуге утицаја које има у балканским државама ради вршења притиска на европске државе, реагујући на нарушавање њене сопствене интересне сфере на постсовјетском простору (у Украјини) (Дидановић, 2014). Односе Русије са Србијом треба посматрати и у ширем контексту њених односа са центрима моћи оличеним у америчким и европским престоницама дипломатије, наспрам којих руско-српски билатерални односи играју инструменталну улогу. Уместо договарања са наднационалним нивом оличеним у Бриселу, Русија показује склоност ка директном договарању са владама појединих европских држава. Тренд који је дошао до изражаја у српско-руским односима 2000-тих година је коришћење тих односа како од стране Србије, тако и од стране Русије у договарању са Западом (Ђурковић, 2012: 5).

На Балкану као на погодном тлу за кориговање равнотеже снага у Европи, активна и потенцијална жаришта представљају инструменте за остваривање интереса великих сила у региону. Регион тако представља терет пре за онога ко га контролише, одвлачећи ресурсе и пажњу, него за спољашње актере који имају полуге условљања на њега. Са друге стране, нестабилност може служити и за истискивање политичког, економског и евентуално војног утицаја Русије, као што показује пример коришћења навода о припреми државног удара у Црној Гори ради политичког образложења што скоријег пријема Црне Горе у НАТО и легитимације присуства те алијансе у региону. Стварање негативног имиџа Русије на Балкану следи циљ учвршћивања позиција евроатлантских актера у региону (Искендеров, 2017). Као што се повећање пажње Русије према Сирији или уласку Црне Горе у НАТО десило спонтано у спољ-

нополитичком тактизирању у односима са Западом, тако се не може искључити ни нагли пораст пажње према Србији и питањима њеног територијалног уређења; слично томе као што се у Македонији Русија залаже за сузбијање дезинтегративних тенденција.

Тренд који је дошао до изражаја на Балкану у послехладноратовским деценијама огледао се у доследној помоћи западних великих сила ширењу етничких простора суседних народа на уштрб међусобној интеграцији територија насељених српским живљем. Пројекти попут „Велике Албаније“ су усмерени и на истискивање утицаја Русије. Моделовање питања статуса Војводине у контексту фрагментације српског етничког простора намеће претпоставку да би свако евентуално покретање тог питања следило логику истискивања утицаја Русије из региона услед све веће фрагментације српског државног простора. Према томе, таква фрагментација не би одговарала интересима Русије.

Перспективи стварања појаса „БЗ“ је супротстављен интерес западних сила да настанак таквог појаса спрече. Пријемом Србије која заузима средишње место у региону, ЕУ ће ојачати своју економску моћ, али и навестити заокруживање интеграције читавог региона у оквиру ЕУ. Србија као битна транзитна зона кроз коју пролазе источни коридори мреже трансевропског саобраћаја, држава која се налази на стратешкој позицији надомак две европске макрорегије (подунавске и јадранско-јонске) представља интерес за ЕУ из геостратешких, инфраструктурних и економских разлога. Међутим, као супарнички актер, Европска комисија не би била заинтересована да Србија у својству нове чланице ЕУ ојача групу држава које су апсолутно зависне од руског гаса (Бугарска и Словачка). Интересе Русије у Србији ЕУ не може занемаривати, све док на територији Србије постоје битне руске активе. Наиме, Србија зависи од увоза гаса и нафте из Русије, а Гаспром има монопол на руском тржишту. Русија је једини увозник природног гаса за Србију и обезбеђује пресудан део увоза сирове нафте и нафтних производа (ПКС, 2016). Како цена гаса представља полугу утицаја Русије на одлуке Србије, у догледном периоду ће Русија остати значајан актер у српској политици. Својим присуством Русија има полугу утицаја на доносиоце одлука и може да утиче на одлуке по питању КиМ, БиХ, па и Војводине.

Међутим, уколико степен развијености трговинске сарадње заостаје за политичким односима, билатерални односи се доводе у већу зависност од владиних ставова. У спољнотрговинској сарадњи са Србијом Немачка (13% у извозу и 13,9% у увозу) и Италија (14,6% у извозу и 10,3% у увозу) претичу Русију (5,3% у извозу и 7,8% у увозу) (РЗС, 2017: 1). Иако су руска улагања у Србију, као и српски извоз у Русију ограниченог обима, заједнички енергетски пројекти и извоз српских пољопривредних производа у Русију свакако подразумевају значајне губитке за Србију, уколико дође до трвења у руско-српским односима. Губитак спољнотрговинске сарадње са Русијом Србија неће моћи да надокнади чланством у ЕУ, буде ли Русија избила међу прве спољнотрговинске партнере Србије. У складу са тиме, интересима Русије одговара успоравање европских интеграција Србије и јачање двостране трговинске размене.

Према неореалистичкој парадигми, уласком Србије у ЕУ Русија губи слободан приступ српском тржишту услед неминовног увођења царинског режима и потребе прилагођавања увоза из Русије европским захтевима стандардизације и сертификације. Осим истискивања Русије са српског економског простора (централног у балканском региону) од стране ЕУ, пренос надлежности са нивоа Републике Србије на наднационални ниво отежаће Русији договарање са Србијом у одређеним областима. Укључивање треће, наднационалне стране у српско-руске односе ослабиће утицај Русије у региону.

У Хантингтоновом реалистичком приступу (Huntington, 1996), Србија се налази на линији додира двеју цивилизација, западне и православно-словенске које се такмиче за државе са неодређеним правцем геополитичке оријентације. Уласком у ЕУ Србија ће бити приморана да усклади правно тумачење људских права и вредности демократије са концептом који у извесној мери одудара од вредносног система који је прихваћен у Русији. Тако ће се повећати број држава који уздижу начело људских права изнад националног суверенитета. Русија се залаже за начело недељиве безбедности, док ЕУ заснива своје схватање међународне безбедности на концепту људске безбедности (Карapotкин, 2016).

Приликом усклађивања спољне и безбедносне политике са ЕУ у оквиру преговарачког поглавља 31. Србија ће бити приморана да прихвати заједничку политику ЕУ према Русији (укључујући санкције и усклађивање спољнополитичких ставова). Све док ужива статус кандидата за чланство у ЕУ, Србија задржава слободу да не усклађује спољнополитичке ставове са ЕУ по питањима која се разилазе са интересима Русије пре него што ступи у пуноправно чланство. У почетном периоду Србија ће се придружити низу држава-чланица ЕУ које имају благонаклони став према Русији. Међутим, дугорочно гледано, под утицајем норми и вредности ЕУ (према конструктивистичком концепту) поимање српских националних интереса од стране политичких елита Србије ће се прилагођавати императиву чланства у ЕУ (Карapotкин, 2016). Као пример може послужити захтев Европске комисије да Србија одустане од супсидирања извоза прехранбених производа у Русију (Искендеров, 2014).

У идентитетском погледу, питање положаја Војводине у контексту руско-српских односа уско је повезано са губитком геополитичких позиција (али и дела „титуларних нација“ које су постале мањине у новим државама) од стране Србије и Русије распадом социјалистичких федерација у којима су заузимале централни положај. За руску спољну политику Балкан има симболичан значај због игнорисања става Русије од стране западних сила у процесима распада Југославије и првог преседана тзв. „обојене револуције“. Србија је најпозданије упориште Русије у региону који је суочен са ширењем НАТО-а, док ће губитак Србије за Русију значити коначан губитак иоле значајнијег утицаја на Балкану.

Због давне и најновије историје, Русија је, према томе, једина велика сила за коју је Србија значајна због симболике самог имена Србије и психолошке улоге „болног прага“ Русије, док се присуство на Балкану доживљава као би-

тан атрибут статуса велесиле. Током и након бомбардовања Србије од стране НАТО пакта 1999. године, Србија је стекла јединствени и трајни симболички значај у руском спољнополитичком и јавном дискурсу. У рату са НАТО пактом, Србија је у базичном руском спољнополитичком наративу доживљавана као симболичан браник Русије, чиме је њена спољнополитичка оријентација добила на набоју не у последњем реду још и тиме што би преоријентација Србије – жртве НАТО бомбардовања – ка западној војно-политичкој алијанси имала немали психолошко-симболички значај губитка најпоузданијег руског савезника у овом делу Европе, али и шире. Углед најпоузданијег савезника Русије на Балкану Србија је потврдила одбијањем да се придружи санкцијама ЕУ против Русије.

Слично тактици која је примењивана у заштити једновераца у Украјини крајем 18. века у доба Катарине II, у савременом деловању на Балкану Русија ставља тежиште на политику идентитета. Руска политика на Балкану следи логику супротстављених погледа на свет. Индикативно је да је Гаспром, НИС-ов већински деоничар, засновао своју промотивну кампању на руско-српском пријатељству, а не на истицању квалитета сопствених производа.

Спољнополитички интереси Русије у Војводини

Интереси Русије у Војводини су вишеслојни и преламају се кроз поља политике, економије и културе.

Како Војводина поседује јединствени институционални модел очувања етничке разноликости, вреди истаћи да интереси Русије нису заобишли ни проучавање искуства модела националних савета националних мањина који вуче корене из Војводине (Tolvaišis, 2016). У моделу културне аутономије који је примењен у Русији уочљиво је избегавање одређених кључних одлика модела Националних савета националних мањина као кровне организације која има монопол на заступање мањине. Национално-културне аутономије (НКА) у Русији делују у облику удружења грађана (Толвајшис, 2016: 84). Могуће је постојање више удружења која заступају исти народ на локалном, регионалном и федералном нивоу. Њихове препоруке нису обавезне за извршавање (Чемчиева, 2013: 208), док финансијска подршка НКА није обавеза државе, већ право које она може остваривати посредством циљних програма.

Значајан степен спољнотрговинске сарадње између АП Војводине и Русије се огледа у натполовичном уделу робе из Војводине (подне облоге, лекови, прехранбени производи) у укупном извозу Србије у Русију. Међу највећим српским извозницима у Русију су предузећа са седиштем у Војводини: Хемофарм АД Вршац, Real Knitting ДОО Гајдобра, Tarkett ДОО Бачка Паланка. Војводина предњачи међу српским регионима у увозу нафте и гаса из Русије (РЗС, 2017: 1).

Економско присуство Русије у АП Војводини и Србији се своди претежно на енергетски сектор. Превласт на тржишту гаса представља стратешки

приоритет руске економске политике на Балкану. Трендови последње две деценије сведоче да су услови за остваривање енергетских интереса Русије кључни за обликовање њених односа са државама региона. Интереси Русије у Војводини се могу сагледавати кроз императив спречавања изградње на Балкану европских енергетских пројеката за увоз нафте и гаса мимо Русије, као и у задржавању продора политичког утицаја ЕУ на Балкан. Војводини у оквиру Србије припада кључна улога за енергетски утицај Русије у региону.

За разлику од Косова и Метохије одакле се Русија повукла у војном погледу и изгубила преговарачку моћ са позиција актера који је присутан на терену, у Војводини је Русија присутна економски тако што поседује битне стратешке активе.

Енергетски споразум са Русијом 2008. године је потписан у политичком контексту руске подршке територијалној целовитости Србије у погледу АП КиМ и предвиђао је изградњу гасовода „Јужни ток“ кроз територију Србије, па и Војводине. Продаја Нафтне индустрије Србије (НИС) компанији „Гаспром-њефт“ за 400 милиона евра директним споразумом без тендера подразумевала је и уступање српских нафтних и гасних бушотина и геотермалних извора руском инвеститору (Службени гласник, 2008).

НИС са већинским уделом Гаспром-њефта у власништву (56,15%) је највећи порески обвезник који је постигао удео од око десетину у укупним приходима републичког буџета (НИС, 2013). Складиште гаса Банатски Двор, највеће на Балкану, власништво је заједничког предузећа Гаспрома и Србијагаса, где Гаспрому припада одлучујући глас. Уговор је омогућио Русији преовлађујући положај у снабдевању Србије енергентима и њиховој расподели на унутрашњем тржишту. Русија је добила ексклузивно право коришћења налазишта нафте и гаса на територији Војводине уз повољну накнаду и гаранцију од неповољних промена пореског законодавства. Споразум није предвиђао надокнаду губитака у случају његовог раскида, али је гарантовао заштиту од повећања рудне ренте која је у тренутку потписивања споразума износила 3%, да би доношењем новог Закона о рударству била повећана на 7%.

Одустајање Русије од изградње „Јужног тока“ у децембру 2014. године може се тумачити као смањење њеног утицаја, али захваљујући повољним условима енергетског споразума, без обзира на немогућност испуњавања обавеза отварања 2000 радних места и остваривања прихода од транзита, не повлачи ризик од ревидирања споразума. Евентуалним продужењем магистралног гасовода „Турски ток“ кроз територију Србије (што се у тренутку закључења овог рада помаља као далека и неизвесна перспектива) енергетски сектор региона би се дугорочно везао за испоруке руског гаса.

Како су основна предузећа и инфраструктура НИС-а смештени на територији АПВ (две рафинерије, постројење за прераду гаса са експлоатисаним нафтним пољима и преко 500 бензинских станица), свака промена у статусу Војводине која би ишла на штету територијалној целовитости Републике Србије неминовно ће угрозити активе и власничка права компаније „Гаспром-њефт“. Реализација гасовода „Турски ток“ преко територије Србије би такође могла

бити угрожена од евентуалних центрифугалних трендова, када је реч о статусу Војводине.

Енергетски активи тако стварају подлогу за јединство интереса Србије и Русије чија је визија јединствена и стабилна Србија кроз коју се руски гас допрема западноевропским потрошачима. Русија полаже на коректан третман руског капитала у Србији, док би сагледавање Русије и Запада као двају супротстављена пола од стране покрајинских или републичких власти могло да доведе до неповољног третмана фирми са руским капиталом које послују у Србији.

Као пример политике условљавања може се навести чињеница да је након одбијања Србије да прихвати захтев Русије да се радницима Српско-руског хуманитарног центра додели статус који је једнак статусу административно-техничког особља амбасаде уследило одбијање Русије да одобри попуст од 200 милиона евра на гас, па и одустајање од изградње гасовода „Јужни ток“ у децембру 2014. године. У складу са реализмом руске политике, из Концепције спољне политике Руске Федерације (2016) нестао је помен Србије и Балкана као региона од стратешког значаја за Русију, како га је означила претходна концепција из 2013. године (Концепция, 2013). Ово се може повезати са одустанком Русије од изградње „Јужног тока“, где је Балкану припадала улога битног саобраћајног и инфраструктурног чворишта за снабдевање Европе гасом и нафтом.

Расподела партијског система у погледу повољности по економске интересе Русије се може сагледавати кроз резултате гласања о гасном аранжману са Русијом у септембру 2008. године, посматране кроз расподелу мандата у актуелном саставу Скупштине АПВ. Против потврђивања енергетског споразума са Русијом у Скупштини Републике Србије гласали су посланици Либерално-демократске партије, Савеза војвођанских Мађара и Лиге социјалдемократата Војводине (ЛСВ). Према овом критеријуму, удео политичких странака које имају изричито неповољан став према руским улагањима у енергетски сектор у саставу Скупштине АПВ по резултатима избора 2016. године се може проценити на 11%.

Пример директног оспоравања интереса руских инвеститора представља деценијска политика ЛСВ-а која се спроводи кроз Скупштину АПВ, а усмерена је на преиспитивање енергетског споразума са Русијом. Позив председника ЛСВ-а Ненада Чанка на раскид енергетског споразума и отуђивање НИС-а претхођен је захтевом за повећање рудне ренте НИС-у. Поменути дискурс уложи Гаспрома у обнови НИС-а супротставља захтев за већим приходима буџета Војводине и питања очувања животне средине и инфраструктуре у војвођанским општинама у којима се црпе гас и нафта.

Према конструктивистичкој парадигми, као пример ризика од промене у српско-руским односима услед социјализације једног дела српске политичке елите у вредностима новог спољнополитичког референтног оквира спољне, безбедносне и одбрамбене политике ЕУ се може тумачити захтев ЛСВ-а за затварање Српско-руског хуманитарног центра у Нишу ради отварања погла-

вља 31. у преговорима о чланству са ЕУ, истакнут од стране генералног секретара те странке Бојана Костреша. У светлу таквог антагонизма симболична је чињеница да је Кострешу (у својству члана делегације Србије у Парламентарној скупштини Црноморске економске сарадње) 2014. године изречена мера забране уласка у Руску Федерацију у трајању од 3 године. Према томе, у реторици поменутог сегмента партијског система, сукоб на релацији покрајинских и републичких власти се допуњује паралелном димензијом сукоба која је усмерена против руског економског и војног утицаја у Србији.

Закључци

Анализа спољнополитичких интереса Руске Федерације у Србији омогућава извођење закључка да би визији интереса Русије на Балкану одговарала политички и економски утицајна Србија која се придржава војног неутралитета, није придружена ЕУ, поседује економски субјективитет у односу на ЕУ и пресудан степен економске интеграције са Русијом у оквиру развијене трговинске размене. Сходно томе, сваки интерес Русије према Војводини треба сагледавати у светлу поменутих констаната. Одударање ове визије од америчке и европске визије геополитичке слике Балкана уочљиво је у политици према другој покрајини – КиМ. Успоравање напретка Србије у европским интеграцијама подразумева да исход дијалога између Београда и Приштине који би имао за последицу смањење утицаја Србије није у интересу Русије, што је посебно важно нагласити за сагледавање евентуалног става Русије по питању Војводине.

У одређивању политичког идентитета, спољнополитичких и економских приоритета оних политичких актера са седиштем у Војводини који у први план свог деловања истичу аутономију северне покрајине, Русија се користи као значајан референтни оквир којем се додељује негативан предзнак и који активностима тих партија даје додатну политичку динамику. Наиме, у наративу и политичким активностима поменутих актера уочљиво је доследно настојање да се руски инвеститори истисну из енергетског сектора Војводине. Како су идејне поделе партијског система трајне природе (Tolvaišis, 2016: 29), тај сегмент партијског система Србије (а поготово Војводине) се може означити као институционализовани актер који је супротстављен руској визији односа са Србијом. У складу са конструктивистичким претпоставкама, у идејном смислу је поменути сегмент наклоњен геополитичким супарницима Русије и усмерен на слабљење њеног утицаја у региону.

Иако се према теорији реализма од великих сила може очекивати жртвовање интереса малих држава ради остваривања сопствених интереса, пример српско-руских односа по питању Војводине иде у прилог увидима како реализма, тако и конструктивизма да значајан степен међусобне идентитетске и вредносне интеграције ствара услове за јачање позиција велике силе у региону. Будемо ли сагледавали интерес Србије у Војводини као очување територијалног интегритета и сузбијање евентуалних дезинтегративних трендова, присус-

тво на територији Војводине утицајног актера као што је Русија која на територији Покрајине има активне од стратешког значаја представља поуздан гарант међународне подршке остваривању поменутог интереса.

Литература:

1. Бурганова, Инна (2016): „Сравнительный анализ концепции внешней политики РФ в редакции 2000 г. и 2013 г. в оценке вызовов национальной и международной безопасности“, у: *Международный научно-исследовательский журнал*, № 4 (46), часть 7, стр. 90-92.
2. Didanović, Vera (09.07.2014): „Srbija na posmatranju“, у: *NIN*, br. 3315.
3. Đurković, Miša (2012): „Savremena ruska spoljna politika i Srbija početkom XXI veka“, у: *Kultura polisa*, god. IX, br. 17, str. 1-26.
4. Zakon o potvrđivanju sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o saradnji u oblasti naftne i gasne privrede (10.09.2008): *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 83.
5. Iskenderov, Petar (2.9.2014): „Hoće li se Srbija održati na više stolica?“. Russia Beyond. http://rs.rbth.com/economics/2014/09/02/hoce_li_se_srbija_odrzati_na_vise_stolica_33269.html
6. Искендеров, Пётр (6.5.2017): „Зачем США создают негативный образ России на Балканах“, у: РИА Новости. <http://ria.ru/world/20170605/1495838196.html>
7. Карапоткин, Дмитрий (2016): „Национальные интересы России в Сербии в контексте евроинтеграционных процессов на Балканах“. <http://evropazavtra.ru/sompetitions/testiruem-skrytuyu/nacionalnye-interesy-rossii-v-serbi>.
8. Концепция внешней политики Российской Федерации (11.7.2000): http://www.ng.ru/world/2000-07-11/1_concept.html
9. Концепция внешней политики Российской Федерации (15.7.2008): <http://kremlin.ru/acts/news/785>.
10. Концепция внешней политики Российской Федерации (12.2.2013): http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCkV6BZ29/content/id/122186.
11. Концепция внешней политики Российской Федерации (30.11.2016): http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248.
12. Nikolić Đaković, Tanja (03.04.2013): „Zona interesa“, у: *NIN*, br. 3249.
13. NIS (26.12.2013). „NIS-u priznanje Poreske uprave za najveći doprinos budžetu“. <http://nis.eu/presenterar/vesti/zahvalnica-poreske-uprave-za-doprinos-budzetu>.
14. Privredna komora Srbije (2016): Energetski bilans Republike Srbije za 2017. godinu. <http://www.mre.gov.rs/doc/efikasnost-izvori/EN%20BILANS%20ZA%202017%2012.12.2016.pdf>.
15. Republički zavod za statistiku (17.7.2017): *Spoljnotrgovinska robna razmena, konačni podaci 2016*. http://stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/54/33/ST_2016_konacna.doc.
16. Толваишис, Леонас (2016): „Языковая политика как фактор укрепления межэтнического согласия. Опыт Сербии“, у: Боргоякова Т.Г. (отв. ред.) Сохранение и развитие языков и культур коренных народов Сибири, Хакасский государственный университет им. Н.Ф.Катанова, Абакан, стр. 84-87.

17. Adler, Emmanuel (1997): "Seizing the middle ground", in: *European Journal of International Relations*, Vol. 3, pp. 319-363.
18. Huntington, Samuel P. (1996): *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York.
19. Morgenthau, Hans Joachim, Thompson, Kenneth W. (1985): *Politics among nations: the struggle for power and peace*, Knopf, NY.
20. Tolvaišis, Leonas (2016): "Ethnic Minority Policies as an Ethnic Cleavage Dimension Within Post-Communist Party Systems: Case Studies of Vojvodina Hungarians and Estonian Russians", in: *Serbian Political Thought*, Vol. 13, No. 1, pp. 29-55.
21. Waltz, Kenneth (1979): *Theory of International Politics*, Addison-Wesley, Reading, MA.

VOJVODINA AS A REGION OF STRATEGIC IMPORTANCE FOR FOREIGN POLICY INTERESTS OF THE RUSSIAN FEDERATION

Summary: The article aims to provide a conceptual explanation and a theoretical framework for regularities of foreign policy strategy of the Russian Federation with regard to Vojvodina in a wider context of its foreign policy in Serbia and the Balkans. The foreign policy strategy of the Russian Federation in the Republic of Serbia and the Autonomous Province of Vojvodina is analysed by means of the theory of realism in international relations, that is significantly complemented by the theory of constructivism with regard to ideas and values. The article analyses the role of Vojvodina in the actual foreign policy of Russia in Southeastern Europe, according to its National Security Concept. Interests of Russia as a geopolitical superpower in Vojvodina are projected onto the spheres of military security, economy, energetics and identity politics. Treatment of Russian investments in energy sector is analysed as a specific dimensions of stable cleavages in the party system on the provincial level.

Key words: Russian foreign policy, Russia's security, energetics in Vojvodina, Russia-Serbia relations